



S&V Transparant

Eigenrisicobeoordeling

Praktische handvaten en concrete voorbeelden

april 2020

1 Inleiding

U zult waarschijnlijk op korte termijn een Eigenrisicobeoordeling (ERB) uitvoeren. Vanwege triggers die zich binnen het fonds hebben voorgedaan of omdat het fonds zich aan het voorbereiden is op de eerste ERB vanuit IORP II (uiterlijk 31 december 2021 afgerond). Kortom: tijd voor praktische handvaten waarmee de sector aan de slag kan.

Er zijn verschillende manieren om een ERB op te stellen. In deze Transparant zullen wij eerst kort samenvatten wat de ERB inhoudt, vervolgens geven wij praktische handvaten om de ERB uit te voeren. Kern daarbij is

- Focus op de belangrijkste risico's: de **strategische** risico's
- **Hergebruik** van wat u reeds doet waar mogelijk
- Maak het niet onnodig complex, hou het zo **eenvoudig** mogelijk
- Zorg voor **een concrete analyse, resulterend in concrete vervolgstappen**

Bij de invulling van de ERB maken wij gebruik van vier stappen. In deze Transparant worden deze stappen beschreven. Voorts geven wij aan elk van deze stappen een praktische invulling. De Transparant sluit af met een mogelijke inhoudsopgave en een totaaloverzicht van de pragmatische ERB.

Wij zijn van mening dat deze aanpak u kan helpen bij de lastige keuzes waar u als bestuurder nu voor staat en u tegelijkertijd helpt om te voldoen aan de vereisten van de toezichthouder.

2 Wat is de ERB ook alweer?

De ERB is nieuw onder IORP II en heeft als doel inzicht te geven in de samenhang tussen de strategie en de materiële risico's van het fonds. Het is een belangrijk proces bij de strategische besluitvorming. De ERB is daarmee een middel om vast te stellen onder welke situaties de realisatie van de strategische doelen wordt bedreigd en om te bepalen of aanvullende maatregelen en/of aanpassing van de strategie noodzakelijk zijn.

De aanleiding voor de uitvoering van een ERB kan zijn:

- Een reguliere ERB (ten minste eens in de drie jaar).
- Een tussentijdse ERB, vanwege
 - een (gedeeltelijke) voorgenomen herziening van de strategie of
 - een andere interne of externe ontwikkeling of gebeurtenis (een zogenaamde ERB-trigger) die naar verwachting invloed heeft op het risicoprofiel van het fonds.

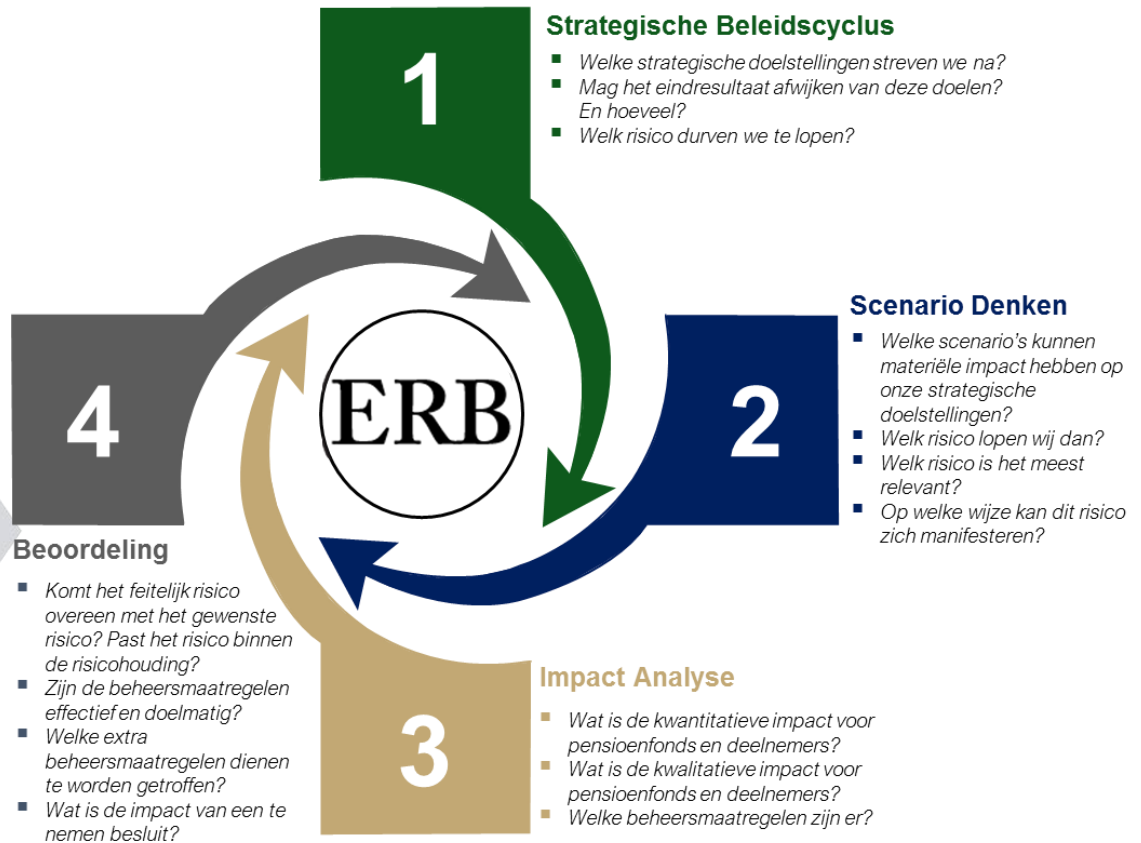
Het is in principe niet altijd noodzakelijk de ERB volledig uit te voeren. De specifieke gebeurtenis kan een reden zijn om een gedeeltelijke ERB uit te voeren.

Het eindresultaat van de ERB wordt vastgelegd in een ERB-document, dat binnen twee weken na vaststelling door het bestuur aan DNB dient te worden aangeleverd. Dit document kent wel een aantal voorgeschreven onderdelen (zie bijlage 1), maar de guidance van DNB is ten aanzien van de vorm, inhoud en het proces verder open gelaten. Fondsen kunnen zelf invulling geven aan hun visie voor de invulling van de ERB. In deze transparant geven wij onze visie en aanpak weer.

De Nederlandse pensioensector heeft de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan de opzet en werking van het risicomanagement. Daarbij is bij een aanzienlijk deel van de fondsen de focus gelegd op operationeel risicomanagement (*doen wij de dingen goed?*). Het ERB proces heeft als doel pensioenfondsen een meer integraal inzicht te verschaffen in de strategische risico's (*doen wij de goede dingen?*). Hierin schuilt naar onze mening de kracht en de toegevoegde waarde van de ERB.

3 De vier bouwstenen

Het ERB proces bevat in onze visie vier bouwstenen: de strategische beleidscyclus, het scenario denken, de impact analyse en de beoordeling van dit alles door het bestuur. Dit is hieronder schematisch weergegeven. Elk van deze bouwstenen gaat in op een aantal vragen.



4 Praktische invulling

In deze Transparant doorlopen wij elk van de vier stappen van het ERB proces. Bij iedere stap wordt aangegeven:

- wat het eindresultaat van de stap is;
- waar reeds bestaande informatie gevonden kan worden;
- wie het gaat doen.

Wij verwachten dat veel pensioenfondsen onderstaande stappen, bewust of onbewust, reeds hebben doorlopen in de risicomanagementcyclus. De ERB geeft extra structuur, met de focus op strategisch relevante risico's. Een groot deel van de ERB is voor het fonds daarom veelal niet nieuw. De meeste elementen heeft u reeds in huis.

Elke stap is toegelicht met een voorbeeld. In deze Transparant hebben wij daarbij een aansluiting gemaakt bij het door veel fondsen gehanteerde RAVC© model, omdat dit een gestructureerd handvat geeft om de analyse uit te voeren. Het is uiteraard aan het fonds om daar een eigen invulling aan te geven.

4.1. Stap 1. ERB – Strategische uitgangspunten

4.1.1. Toelichting

1

Strategische Beleidscyclus

- Welke strategische doelstellingen streven we na?
- Mag het eindresultaat afwijken van deze doelen? En hoeveel?
- Welk risico durven we te lopen?

In stap 1 staat het pensioenfonds stil bij haar strategische doelstellingen. Dit zijn de lange termijn doelstellingen van het pensioenfonds, zoals *het waarmaken van onze pensioenambitie, een efficiënte en betrouwbare pensioenuitvoering of een betrouwbaar fonds zijn voor zowel deelnemer als werkgever*. De strategische doelstellingen gaan primair over het 'wat'. Operationele doelstellingen, zoals het uitvoeren van een 50% afdekking van het renterisico, gaan meer over het 'hoe'. Het vertrekpunt is de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Veelal worden de doelstellingen van het pensioenfonds hier, direct of indirect, in benoemd. Des te specifieker het fonds haar doelstellingen heeft geformuleerd, des te eenduidiger de ERB kan worden uitgevoerd. Dit verhoogt het inzicht en de toegevoegde waarde van de ERB.

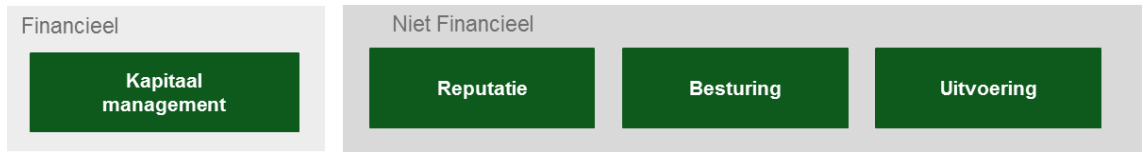
Een onderdeel van stap 1 is ook dat de risicohouding wordt vastgesteld (*welk risico durven wij te lopen?*) of wordt herbevestigd. Conform wetgeving beschikken Nederlandse pensioenfondsen al over een risicohouding. De ERB kan reden zijn deze aan te scherpen of te herzien.

Het eindresultaat van deze stap vormt het referentiekader ('de norm') waartegen het fonds de risicoscenario's in stap 4 beoordeelt. Meer informatie over deze processtap is te vinden in de publicatie '*wat is uw risicoidentiteit?*', op onze website.

4.1.2. Uitwerking

Wij verwachten dat veel pensioenfondsen stap 1 reeds hebben doorlopen. Mogelijk kan wel een en ander worden aangescherpt ten behoeve van de ERB.

Een mogelijke aanpak daarbij is het evalueren van de strategische doelstellingen per domein van de bedrijfsvoering van het fonds, bijvoorbeeld voor elk van onderstaande aandachtgebieden ('domein¹):



Er zullen ook strategische doelstellingen zijn die meerdere domeinen raken. Ook de risicohouding zou kunnen worden vastgesteld op totaalniveau en voor dezelfde aandachtsgebieden. Op deze wijze kan er een meer directe relatie gelegd worden tussen de strategische doelstelling en de bijbehorende risicohouding.

Wat?	Waar info te vinden?	Wie?
<ul style="list-style-type: none"> ■ Duidelijke strategische doelstellingen. ■ Concrete risicohouding, risicobereidheidsprincipes en tolerantiegrenzen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Missie, visie, strategie document. ■ Risk appetite statement. ■ Risicomanagement raamwerk en beleid. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bestuur speelt de hoofdrol. ■ Ondersteuning door sleutel-functie risicomanagement.

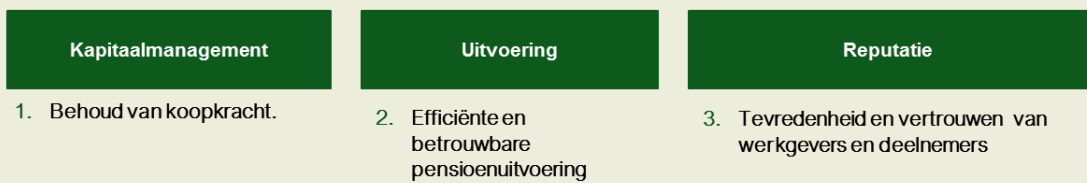
Voorbeeld stap 1:

Het pensioenfonds heeft de volgende (verkorte en gestileerde) missie, visie, strategie gedefinieerd.

"Het pensioenfonds streeft naar een goede uitvoering van de pensioenregeling voor haar deelnemers. Dit betekent behoud van koopkracht en een efficiënte en betrouwbare pensioenuitvoering. De tevredenheid en het vertrouwen van deelnemers en werkgevers staat voor het pensioenfonds centraal."

Op basis van deze missie heeft het pensioenfonds een drietal strategische doelstellingen gedefinieerd, welke vertaald worden in een drietal strategische risico's. Op basis van het RAVC® model worden deze direct gekoppeld aan een aandachtsgebied en daarmee aan een risicohouding.

1. **Behoud van koopkracht** | Kapitaalmanagement | Risicohouding: opportuun | Tolerantie: koopkracht >80%.
2. **Efficiënte en betrouwbare pensioenuitvoering** | Uitvoering | Risicohouding: kritisch | Tolerantie: streefniveau 100% tijdig en correct, tolerantie maximaal één dag te laat éénmaal per jaar.
3. **Tevredenheid en vertrouwen van werkgevers en deelnemers** | Reputatie | Risicohouding: gebalanceerd | Tolerantie: streefniveau deelnemers en sociale partners beoordelen de dienstverlening en de betrouwbaarheid van het pensioenfonds met 6.5 of hoger, tolerantie minimaal een score van 6 of hoger.



¹ Deze domeinen zijn afgeleid van het RAVC® model

4.2. Stap 2. ERB – Scenario Denken

4.2.1. Toelichting

2 Scenario Denken

- Welke scenario's kunnen materiële impact hebben op onze strategische doelstellingen?
- Welk risico lopen wij dan?
- Op welke wijze kan dit risico zich manifesteren?
- Welk risico is het meest relevant?

Uit de strategische doelstellingen kunnen strategische risico's worden afgeleid. Een startpunt daarbij is de vraag: *welke gebeurtenissen hebben een impact die dusdanig groot is, dat het onmogelijk voor ons pensioenfonds wordt om de strategische doel(en) te bereiken, gegeven onze risicohouding?*

De meeste pensioenfondsen hebben reeds strategische risico's gedefinieerd. Deze strategische risico's kunnen per fonds verschillen. Ter illustratie: het wegvallen van de verplichtstelling is mogelijk een strategisch risico voor een bedrijfstakpensioenfonds. Voor een ondernemingspensioenfonds is het wegvallen van de onderneming als sponsor een risico of het wijzigen van de pensioenregeling in een beschikbare premieregeling, die elders ondergebracht wordt.

Voorts kan worden nagedacht over scenario's waarin een strategisch risico zich kan manifesteren. Daarbij is het van belang om onderscheid te maken tussen:

- Het basisscenario: met de risico's in het basisscenario wordt rekening gehouden bij het opstellen van het strategisch beleid.
- Stress-scenario's: dit zijn de risico's die worden meegenomen in de ERB.

Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen financiële en niet-financiële oorzaken.

Scenario's kleuren daarmee de situaties in waarin strategische risico's zich kunnen voordoen. Scenario's kunnen ook helpen bij het nadere aanscherpen en evalueren van de strategische risico's.

4.2.2. Uitwerking

Om een compleet beeld te verkrijgen van de relevante scenario's kunnen diverse methoden worden gebruikt. Het is wel van belang zo concreet mogelijk te zijn, zodat duidelijk is wat het scenario voor het eigen fonds betekent. Daarnaast moet het aantal scenario's behapbaar blijven. De kunst is dus om op zoek te gaan naar scenario's die de belangrijke bewegingen duiden.

Een pragmatische aanpak die voor de meeste pensioenfondsen past, is het vaststellen van een beperkt aantal scenario's per onderstaand gebied.

Economisch

Nieuwe /
opkomende risico's

Ontwikkeling
deelnemers

Ontwikkeling
werkgever(s)

Ontwikkeling
pensioenlandschap

De categorie 'economisch' betreft een gebeurtenis op financiële markten of met een economische oorzaak. De meeste pensioenfondsen hebben deze risico's goed in beeld uit hoofde van ALM-studies en bijbehorende deterministische stress-scenario's. Een expliciete toevoeging in de vereisten van de ERB is het analyseren van nieuwe en opkomende risico's. Klimaatrisico is hier een onderdeel van. Daarbij zijn voornamelijk gebeurtenissen van belang die het pensioenfonds strategisch raken.

Daarnaast kunnen scenario's worden bedacht door te kijken naar mogelijke ontwikkeling op gebied van deelnemersaantallen en bestandsamenstelling (krimp/gelijk/groei, bestandsopbouw, vormen van dienstverband etc.), ontwikkeling bij de werkgever of werkgevers (sector, branchedefinitie, samenstelling, technologische ontwikkelingen, draagvlak etc.), ontwikkelingen in het pensioenlandschap (wet- en regelgeving, trends) en nieuwe / opkomende risico's (klimaat, IT-risico, pandemie etc.). Veel pensioenfondsen nemen dergelijke overwegingen al impliciet of expliciet mee in de evaluatie van de strategie en/of toekomstbestendigheid. Een voorbeeld is het gebruik van een SWOT analyse. De bedreigingen en zwaktes kunnen input zijn voor het identificeren van de relevante scenario's. Het maken van onderscheid tussen het basisscenario en stress-scenario's is daarbij vaak een stap die nog gezet moet worden.

Wat?	Waar info te vinden?	Wie?
<ul style="list-style-type: none"> Identificatie van strategische risico's Uitwerking van relevante scenario's 	<ul style="list-style-type: none"> ALM uitgangspunten en deterministische scenario's DNB guidance Klimaatrisico Analyse toekomst(bestendigheid) Aantallen trends laatste jaren Branche / sectoranalyses SWOTS Eerdere crises 	<ul style="list-style-type: none"> Bestuur in de lead Risicocommissie kan een ondersteunende regierol vervullen De B(A)C of pensioencommissie hebben een adviesrol

Voorbeeld stap 2:

Het pensioenfonds definieert op basis van de strategische doelstellingen de volgende strategische risico's. Let wel: ten behoeve van de leesbaarheid is onderstaande lijst niet uitputtend.

Strategische risico's

- Het pensioenfonds is niet in staat om het gewenste koopkrachtbehoud van de pensioenen te realiseren.
- De uitvoering is onbetrouwbaar of inefficiënt.
- Deelnemers zijn ontevreden over de uitvoering van de pensioenregeling.

Met behulp van de genoemde deelgebieden heeft het pensioenfonds een aantal stress-scenario's uitgewerkt. Ter illustratie onderstaand een uitwerking voor het klimaatscenario met 1.5° temperatuurstijging.

Klimaat 1.5°	<ul style="list-style-type: none"> Abrupte transitie nodig. Vergaande maatregelen (CO2 taks). Impact klimaatverandering lange termijn beperkt. Reputatie pensioenfonds. 	<ul style="list-style-type: none"> Transitierisico. DNB scenario'set. Impact op bepaalde sectoren.
--------------	---	---

Per stress-scenario wordt gekeken welke strategische risico's geraakt worden en of het scenario voldoende relevant is.

		Niet in staat koopkracht te behouden	Onbetrouwbare of inefficiënte uitvoering	Deelnemers ontevreden over uitvoering
Economisch	Laag rente scenario	x		
	Klimaat 4°			x
Nieuwe / opkomende risico's	Klimaat 1.5°	x		
	Pandemie	x	x	x
Ontwikkeling deelnemers	Forse afname # deelnemers	x		x
Ontwikkeling werkgever(s)	Slapend fonds	x		
Ontwikkeling pensioen landschap	Toename governance-eisen			x
	Nieuw stelsel			x

4.3. Stap 3. ERB – Impact analyse

4.3.1. Toelichting

3 Impact Analyse		
■ Wat is de kwantitatieve impact voor pensioenfondsen en deelnemers?	■ Wat is de kwalitatieve impact voor pensioenfondsen en deelnemers?	■ Welke beheersmaatregelen zijn er?

In stap 3 wordt de impact van de in de vorige stap vastgestelde stress-scenario's in kaart gebracht ten opzichte van het basisscenario, specifiek gericht op het pensioenfonds zelf en haar deelnemers. De strategische doelstellingen van het pensioenfonds zijn hierbij leidend. De impact analyse bekijkt in hoeverre de strategische risico's van het pensioenfonds geraakt worden, als gevolg van een bepaald scenario en wat de consequenties dan zijn.

4.3.2. Uitwerking

Voor elk van de scenario's wordt de impact op de strategische doelstellingen kwantitatief ofwel kwalitatief vastgesteld.

		Strategisch risico 1	Strategisch risico 2	Strategisch risico 3
Economisch	Scenario 1	Kwantitatief ALM		
	Scenario 2	Kwantitatief, ALM		
Nieuwe / opkomende risico's	Scenario 3			Kwalitatief
	Scenario 4	Kwantitatief, anders		
	Scenario 5	Kwantitatief, anders	Kwalitatief	
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮

De ALM-studie, haalbaarheidstoets, strategische asset-allocatie of risicobudgetstudie kunnen in veel gevallen helpen bij het vaststellen van de kwantitatieve impact. Denk daarbij aan het meten van de financiële impact van wijzigingen in kosten, premiestelling, deelnemersaantallen, klimaatscenario's en economische ontwikkelingen.

De kwalitatieve impact volgt uit discussie binnen het pensioenfondsbestuur of mogelijk de verantwoordelijke commissie. Veelal betreft dit de impact van een stress-scenario op de uitvoering, besturing of reputatie van het fonds. Een kwalitatief oordeel kan objectief ondersteund worden door bijvoorbeeld gegevens uit het meest recente deelnemersonderzoek, een vragenlijst uitgezet bij sociale partners of werkgever(s) of bijvoorbeeld branche en sector onderzoeken.

Wat?	Waar info te vinden?	Wie?
<ul style="list-style-type: none"> ■ Kwantitatieve impact van scenario's op doelen ■ Kwalitatieve impact van scenario's op doelen 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Resultaten ALM, HBT, SAA, RB-studie ■ Deelnemersonderzoek ■ Vragenlijst voor werkgevers 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sleutelfunctiehouder risicomanagement coördineert ■ Commissies leveren benodigde input, ondersteunt door consultants en Bestuursbureau

Voorbeeld stap 3:

In stap 2 heeft het pensioenfonds een drietal strategische risico's en diverse scenario's vastgesteld. In stap 3 wordt de kwantitatieve of kwalitatieve impact van deze scenario's vastgelegd. Onderstaande tabel betreft een verkorte weergave van de impact. Zeker in geval van de kwalitatieve analyse zal in de regel meer beschrijving nodig zijn.

		Niet in staat koopkracht te behouden	Onbetrouwbare of inefficiënte uitvoering	Deelnemers ontevreden over uitvoering
Economisch	Laag rente scenario	Koopkracht 70%		
Nieuwe / opkomende risico's	Klimaat 4°			ESG beleid versus wensen deelnemers
	Klimaat 1.5°	Koopkracht 80%		
	Pandemie	Koopkracht 75%	Mankracht, liquiditeit	Kortingen, premieverhoging
Ontwikkeling deelnemers	Forse afname # deelnemers	Koopkracht 98%		
Ontwikkeling werkgever(s)	Slapend fonds	Koopkracht 103%		Beperkte interesse deelnemers
Ontwikkeling pensioen landschap	Toename governance-eisen			Toename kosten Extern bestuur
	Nieuw stelsel	Koopkracht 110%		Afname solidariteit Fluctuerend pensioen

4.4. Stap 4. ERB – Beoordeling

4.4.1. Toelichting

4

Beoordeling

- *Komt het feitelijk risico overeen met het gewenste risico? Past het risico binnen de risicohouding?*
- *Zijn de beheersmaatregelen effectief en doelmatig?*
- *Welke extra beheersmaatregelen dienen te worden getroffen?*
- *Wat is de impact van een te nemen besluit?*

De strategische doelstellingen en de risicohouding zijn vastgesteld in stap 1. De daadwerkelijke risico's, die het pensioenfonds loopt, zijn vastgesteld in stap 2 en de impact is geanalyseerd in stap 3. De beoordeling is niets anders dan het vergelijk tussen de risicohouding en de feitelijke risico's. Daarbij wordt beoordeeld of de beheersmaatregelen toereikend zijn of moeten worden aangescherpt en of de risicobeheersing van het fonds voor deze risico's doelmatig en effectief is.

Afhankelijk van de uitkomsten leidt dit mogelijk tot één van onderstaande vervolgacties.

Accepteren

Tolereren

Mitigeren

Vermijden

Overdragen

Daar waar het risico binnen de risicohouding valt kan dit worden geaccepteerd. Indien dit niet het geval is, maar men besluit toch geen vervolgacties te nemen (bijvoorbeeld door hoge beheersingskosten) is er sprake van tolereren. Het risico blijft dan buiten de tolerantiegrens en additionele monitoring van het risico is aan te bevelen. Indien er additionele beheersmaatregelen (die kans of impact verkleinen) worden genomen is er sprake van mitigeren. Voorts kunnen sommige risico's ook helemaal vermeden worden of aan anderen worden overgedragen, bijvoorbeeld door niet te beleggen in bepaalde categorieën, respectievelijk bepaalde zaken te herverzekerden of te liquideren.

4.4.2. Uitwerking

De beoordeling vindt plaats voor elk van de scenario's, aan de hand van de doelstellingen van het pensioenfonds en de daarbij behorende risicotoleranties.

		Strategisch doel 1	Strategisch doel 2	Strategisch doel 3
		Strategisch risico 1	Strategisch risico 2	Strategisch risico 3
Economisch	Scenario 1	Accepteren		
	Scenario 2	Mitigeren		
Nieuwe / opkomende risico's	Scenario 3			Accepteren
	Scenario 4	Accepteren		
	Scenario 5	Mitigeren	Tolereren	
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮

Wat?

- Vergelijk gewenst en feitelijk risico
- Additionele beheersmaatregelen
- Comfort bij besluitvorming

Waar info te vinden?

- Bestaande kans impact matrices
- Pensioenambitie in ALM
- Pensioenresultaat in HBT
- SIRA (indien relevant)

Wie?

- Sleutelfunctiehouder als kartrekker
- Bestuur beoordeelt en stelt vast

Voorbeeld stap 4:

In stap 1 heeft het pensioenfonds een risicohouding vastgesteld per strategisch doel. Deze risicohouding is van belang bij het beoordelen van de uitkomsten van stap 3. Ter illustratie is ook het basisscenario opgenomen.

1. Behoud van koopkracht | Kapitaalmanagement | Risicohouding: opportuun | Tolerantie: koopkracht >80%.
2. Betrouwbare en efficiënte uitvoering | Uitvoering | Risicohouding: kritisch | Tolerantie: streefniveau 100% tijdig en correct, tolerantie maximaal één dag te laat éénmaal per jaar.
3. Tevredenheid en vertrouwen van werkgevers en deelnemers | Reputatie | Risicohouding: gebalanceerd | Tolerantie: streefniveau deelnemers en sociale partners beoordelen de dienstverlening en de betrouwbaarheid van het pensioenfonds met 6.5 of hoger, tolerantie minimaal een score van 6 of hoger.

		Kapitaal management	Uitvoering	Reputatie
		1. Behoud van koopkracht	2. Betrouwbare en efficiënte uitvoering	3. Tevredenheid en vertrouwen van werkgevers en deelnemers
		Niet in staat koopkracht te behouden	Onbetrouwbare of inefficiënte uitvoering	Deelnemers ontevreden over uitvoering
Basisscenario (geen schokken)		Koopkracht 98%	Afgelopen 5 jaar altijd tijdig in correct	Waardering 8.0 in deelnemersonderzoek
Economisch	Laag rente scenario	Koopkracht 75%		
		Koopkracht 70%		
Nieuwe / opkomende risico's	Klimaat 4°			ESG beleid versus wensen deelnemers
	Klimaat 1.5°	Koopkracht 80%		
	Pandemie	Koopkracht 75%	Mankracht, liquiditeit	Kortingen, premieverhoging
Ontwikkeling deelnemers	Forse afname # deelnemers	Koopkracht 98%		
Ontwikkeling werkgever(s)	Slapend fonds	Koopkracht 103%		Beperkte interesse deelnemers
Ontwikkeling pensioen landschap	Toename governance eisen			Kosten toename, extern bestuur
	Nieuw stelsel	Koopkracht 110%		Afname solidariteit Fluctuerend pensioen

Het pensioenfonds kan diverse risico's accepteren, daar deze boven de in stap 1 gestelde tolerantiegrens vallen. Tevens kiest het pensioenfonds ervoor om enkele risico's te tolereren. Het fonds ziet weinig mogelijke vervolgacties om het risico verder te meten en te mitigeren.

Het pensioenfonds concludeert dat er diverse vervolgacties genomen dienen te worden om het risico verder te mitigeren. Zodoende besluit het fonds om:

- In de ALM-studie een mix te onderzoeken die het risico op koopkrachtverlies beter mitigeert in een laag rente scenario.
- De gevolgen van een pandemiescenario op gebied van mankracht en liquiditeit nader in kaart te brengen.
- Bestuurders beter klaar te stomen voor hogere governance eisen middels een uitbreiding van het opleidingsplan.

5 Het document

In deze Transparant is continu gesproken over het ERB proces: de cyclus van het identificeren en beoordelen van risico's en het bepalen van maatregelen. Het periodiek doorlopen van de cyclus leidt tot bestuurlijke focus op de belangrijkste vraagstukken. Het doorlopen van deze cyclus bij besluitvorming leidt tot aandacht voor de impact op de strategie van het pensioenfonds bij bestuursbesluiten.

Het ERB proces mondt uit in een ERB document. Dit is het document dat pensioenfondsen binnen twee weken na vaststelling dienen te verstrekken aan de toezichthouder DNB. Hiernaast treft u een mogelijke inhoudsopgave aan van het document.

Naast een vastlegging van het doorlopen ERB proces, bevat het ERB document ook andere meer beschrijvende elementen. Hier staan onder andere de triggers voor het ERB proces in opgenomen. Ook wordt ingegaan op opzet en werking van het risicomanagement en de doelmatigheid van het risicobeheer in het algemeen. Veelal kan voor deze elementen gebruik gemaakt worden van bestaande fonds- en beleidsdocumenten. Tevens kan de ERB bronvermeldingen bevatten naar gehanteerde documenten.

In bijlage 2 treft u een vergelijking van deze inhoudsopgave met de door de Pensioenfederatie aangereikte inhoud van het document. Daarnaast wordt een vergelijking gemaakt met de vereisten, zoals toezichthouder DNB deze in een door haar gepubliceerde Q&A heeft opgenomen.

1. Samenvatting
2. Opinie sleutelfunctiehouder risicobeheer
3. Inleiding
 - Introductie.
 - Proces en governance ERB.
 - Beschrijving fonds en uitgangspositie.
4. Strategische doelstellingen en risicohouding
5. Risicobeoordeling
 - Methode van risicodetectie.
 - Trends en omgevingsfactoren.
 - Scenario's.
 - Beschrijving basisscenario en stress-scenario.
 - Nadere uitwerking van scenario's (bijlage).
 - Koppeling strategische doelen per scenario.
 - Impactanalyse.
 - Beheersmaatregelen.
 - Uitwerken impact op strategische doelen.
 - Beoordeling.
6. Vervolgacties

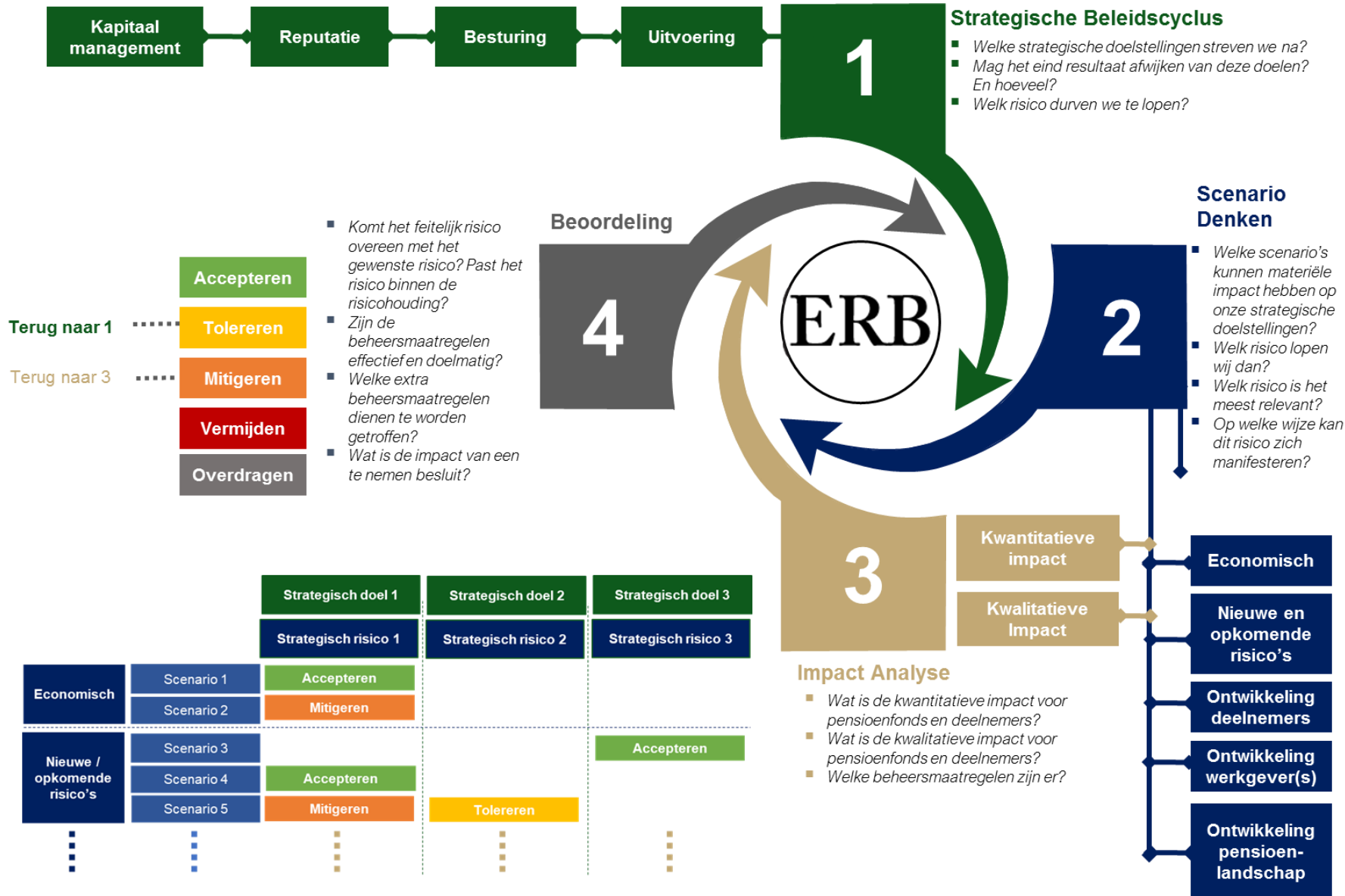
Meer weten over de ERB?

Neem dan contact op met uw vaste contactpersoon of met:

Gijs Cremers: gijs.cremers@sprenkelsenverschuren.nl

Ernst Lock: ernst.lock@sprenkelsenverschuren.nl

De andere edities van onze Transparant zijn te lezen in de kennisbibliotheek op onze website: www.sprenkelsenverschuren.nl



1. Samenvatting
2. Opinie sleutelfunctiehouder risicobeheer
3. Inleiding
 - Introductie
 - Proces en governance ERB
 - Beschrijving fonds en uitgangspositie
4. Strategische doelstellingen en risicohouding
5. Risicobeoordeling
 - Methode van risicodetectie
 - Trends en omgevingsfactoren
 - Scenario's
 - Beschrijving basisscenario en stress-scenario
 - Nadere uitwerking van scenario's (bijlage)
 - Koppeling strategische doelen per scenario
 - Impactanalyse.
 - Beheersmaatregelen
 - Uitwerken impact op strategische doelen
 - Beoordeling
6. Vervolgacties

Bijlage 2. Vergelijking van de inhoudsopgave

1. Centrale vraag

2. Beschrijving van het pensioenfonds

- a. Pensioenfonds, missie en strategie
- b. Strategie en risicobereidheid
- c. Pensioenregeling, risicohouding en financiële opzet
- d. Governance en cultuur
- e. Bestuurlijk besluitvormingsproces
- f. Risicobeheersysteem

3. Financiële uitgangspunten pensioenfonds

4. Risicobeoordeling en uitkomsten

- a. Methodes en risicodetectie en risicobeheersing
- b. Vaststellen scenario's
- c. Impactanalyse scenario's (deelnemers, pensioenfonds, nieuwe en opkomende risico's)
- d. Uitkomsten beoordeling effectiviteit risicobeheer

5. Vaststellen vervolgacties

6. Vaststellen eindrapportage ERB

1. Samenvatting

2. Opinie sleutelfunctiehouder risicobeheer

3. Inleiding

- Introductie.
- Proces en governance ERB.
- Beschrijving fonds en uitgangspositie.

4. Strategische doelstellingen en risicohouding

5. Risicobeoordeling

- Methode van risicodetectie.
- Trends en omgevingsfactoren.
- Scenario's.
 - Beschrijving basisscenario en stress-scenario.
 - Nadere uitwerking van scenario's (bijlage).
 - Koppeling strategische doelen per scenario.
- Impactanalyse.
 - Beheersmaatregelen.
 - Uitwerken impact op strategische doelen.
- Beoordeling.

6. Vervolgacties

1. Proces

2. Risicoanalyse

- a. Methodes risicodetectie
- b. Beoordeling (financiële) risico's deelnemers
- c. Beoordeling nieuwe en opkomende risico's inclusief ESG
- d. Kwalitatieve beoordeling operationele risico's
- e. Beoordeling financieringsbehoefte en beschrijving herstelplan
- f. Beoordeling belangenconflicten bij uitbesteding sleutelfuncties

3. Beheersmaatregelen

- a. Beoordeling doelmatigheid van risicobeheer
- b. Kwalitatieve beoordeling van mechanismes ter bescherming van pensioenuitkering